

HOOFDSTUK 3 CORVUS EN CORNIX EN DE ONBETROUWBARE BATTUS

2. BATTUS HOUDT ZICH NIET AAN ZIJN WOORD (*Met. 2.680-707*)

a. Mercurius steelt het vee van Apollo (*Met. 2.680-690*)

680 Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
textit onusque fuit baculum silvestre sinistrae,
alterius dispar septenis fistula cannis.
Dumque amor est curae, dum te tua fistula mulcet,
incustoditae Pylios memorantur in agros
685 processisse boves. Videt has Atlantide Maia
natus et arte sua silvis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo nisi notus in illo
rure senex (Battum vicinia tota vocabant);
divitis hic saltus herbosaeque pascua Nelei
690 nobiliumque greges custos servabat equarum.

b. Battus blijkt niet te vertrouwen te zijn (*Met. 2.691-707*)

Hunc tenuit blandaque manu seduxit et illi
'Quisquis es, hospes' ait, 'si forte armenta requiret
haec aliquis, vidisse nega; neu gratia facto
nulla rependatur, nitidam cape praemia vaccam'
695 et dedit. Accepta voces has reddidit hospes:
'Tutus eas; lapis iste prius tua furta loquetur'
et lapidem ostendit. Simulat Iove natus abire;
mox redit et versa pariter cum voce figura
'Rustice, vidisti si quas hoc limite' dixit
700 'ire boves, fer opem furtoque silentia deme.

Iuncta suo pretium dabitur tibi femina tauro.
At senior, postquam est merces geminata, 'Sub illis
montibus' inquit 'erunt' (et erant sub montibus illis).
Risit Atlantiades et 'Me mihi, perfide, prodis?
705 Me mihi prodis?' ait, periuraque pectora vertit
in durum silicem, qui nunc quoque dicitur index,
inque nihil merito vetus est infamia saxo.

HOOFDSTUK 4 DE JALOEZIE VAN AGLAURUS

c. Aglaurus wordt verteerd door jaloezie (*Met. 2.797-811*)

Sed postquam thalamos intravit Cecrope natae,
iussa facit pectusque manu ferrugine tincta
tangit et hamatis praecordia sentibus implet
800 inspiratque nocens virus piceumque per ossa
dissipat et medio spargit pulmone venenum.
Neve mali causae spatium per latius errent,
germanam ante oculos fortunatumque sororis
coniugium pulchraque deum sub imagine ponit
805 cunctaque magna facit. Quibus inritata dolore
Cecropis occulto mordetur et anxia nocte,
anxia luce gemit lentaque miserrima tabe
liquitur, ut glacies incerto saucia sole,
felicisque bonis non lenius uritur Herses
810 quam cum spinosis ignis supponitur herbis,
quae neque dant flammas lentoque tepore cremantur.

d. Aglaurus probeert Mercurius tegen te houden (*Met. 2.812-821*)

Saepe mori voluit, ne quidquam tale videret,
saepe velut crimen rigido narrare parenti;
denique in adverso venientem limine sedit
815 exclusura deum. Cui blandimenta precesque
verbaque iactanti mitissima ‘Desine,’ dixit;
‘Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.’
‘Stemus’ ait ‘pacto’ velox Cyllenius ‘isto’
caelestique fores virga patefecit; at illi
820 surgere conanti partes quascumque sedendo
flectimur, ignava nequeunt gravitate moveri.

e. De metamorfose (*Met.* 2.822-835)

Illa quidem pugnat recto se attollere trunco,
sed genuum iunctura riget frigusque per ungues
labitur et pallent amisso sanguine venae;
825 utque malum late solet immedicabile cancer
serpere et inlaesas vitiatis addere partes,
sic letalis hiems paulatim in pectora venit
vitalesque vias et respiramina clausit.
Nec conata loqui est nec, si conata fuisset,
830 vocis habebat iter; saxum iam colla tenebat,
oraeque duruerant signumque exsanguie sedebat.
Nec lapis albus erat; sua mens infecerat illam.
Has ubi verborum poenas mentisque profanae
cepit Atlantiades, dictas a Pallade terras
835 linquit et ingreditur iactatis aethera pennis.

HOOFDSTUK 5 SEMELE BEDROGEN DOOR JUNO

a. Juno wil wraak nemen op Semele (*Met.* 3.256-272)

Sola Iovis coniunx non tam culpetne probetne
eloquitur, quam clade domus ab Agenore ductae
gaudet et a Tyria conlectum paelice transfert
in generis socios odium. Subit ecce priori
260 causa recens, gravidamque dolet de semine magni
esse Iovis Semelen; dum linguam ad iurgia solvit,
'Profeci quid enim totiens per iurgia?' dixit
'Ipsa petenda mihi est; ipsam, si maxima Iuno
rite vocor, perdam, si me gemmantia dextra
265 scepra tenere decet, si sum regina Iovisque
et soror et coniunx – certe soror. At, puto, furto est
contenta et thalami brevis est iniuria nostri.
Concipit (id deerat!) manifesta que crimina pleno
fert utero et mater, quod vix mihi contigit, uno
270 de Iove vult fieri: tanta est fiducia formae.
Fallat eam faxo, nec sum Saturnia si non
ab Iove mersa suo Stygias penetrabit in undas.'

b. Juno vermoemt zich als Beroë en doet Semele een suggestie (*Met.* 3.273-286)

Surgit ab his solio fulvaeque recondita nube
limen adit Semeles nec nubes ante removit
275 quam simulavit anum posuitque ad tempora canos
sulcavitque cutem rugis et curva trementi
membra tulit passu; vocem quoque fecit anilem
ipsaque erat Beroe, Semeles Epidauria nutrix.
Ergo ubi captato sermone diuque loquendo
280 ad nomen venere Iovis, suspirat et 'opto

Iuppiter ut sit' ait, 'metuo tamen omnia; multi
nomine divorum thalamos iniere pudicos.
Nec tamen esse Iovem satis est; det pignus amoris,
si modo verus is est, quantusque et qualis ab alta
285 Iunone excipitur, tantus talisque rogato
det tibi complexus suaque ante insignia sumat.'

c. Jupiter belooft alles te doen wat Semele wil (*Met. 3.287-296*)

Talibus ignaram Iuno Cadmeida dictis
formarat; rogat illa Iovem sine nomine munus.
Cui deus 'Elige:' ait 'nullam patiere repulsam.
290 Quoque magis credas, Stygii quoque conscia sunt
numina torrentis; timor et deus ille deorum est.'
Laeta malo nimiumque potens perituraque amantis
obsequio Semele 'Qualem Saturnia' dixit
'te solet amplecti, Veneris cum foedus initis,
295 da mihi te talem.' Voluit deus ora loquentis
opprimere: exierat iam vox properata sub auras.

d. Jupiter doodt Semele (*Met. 3.297-309*)

Ingemuit; neque enim non haec optasse, neque ille
non iurasse potest. Ergo maestissimus altum
aethera conscendit vultuque sequentia traxit
300 nubila, quis nimbos immixtaque fulgura ventis
addidit et tonitrus et inevitabile fulmen.
Qua tamen usque potest, vires sibi demere temptat
nec, quo centimanum deiecerat igne Typhoea,
nunc armatur eo; nimium feritatis in illo est.
305 Est aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopi

saevitiae flammaeque minus, minus addidit irae;
tela secunda vocant superi. Capit illa domumque
intrat Agenoream; corpus mortale tumultus
non tulit aetherios donisque iugalibus arsit.

e. De geboorte van Bacchus (*Met.* 3.310-315)

310 Imperfectus adhuc infans genetricis ab alvo
eripitur patrioque tener (si credere dignum est)
insuitur femori maternaque tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
educat; inde datum nymphae Nyseides antris
315 occuluere suis lactisque alimenta dedere.

HOOFDSTUK 6 NARCISSUS EN ECHO

a. Echo ziet Narcissus (*Met.* 3.351-361)

Namque ter ad quinos unum Cephisius annum
addiderat poteratque puer iuvenisque videri.
Multi illum iuvenes, multae cupiere puellae;
sed (fuit in tenera tam dura superbia forma)
355 nulli illum iuvenes, nullae tetigere puellae.
Aspicit hunc trepidos agitantem in retia cervos
vocalis nymphe, quae nec reticere loquenti
nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo, non vox erat, et tamen usum
360 garrula non alium quam nunc habet oris habebat,
reddere de multis ut verba novissima posset.

b. Juno straft Echo (*Met.* 3.362-369)

Fecerat hoc Iuno quia, cum deprendere posset
sub Iove saepe suo nymphas in monte iacentes,
illa deam longo prudens sermone tenebat,
365 dum fugerent nymphae. Postquam hoc Saturnia sensit,
'Huius' ait 'linguae, qua sum delusa, potestas
parva tibi dabitur vocisque brevissimus usus',
reque minas firmat; tantum haec in fine loquendi
ingeminat voces auditaque verba reportat.

c. Echo wordt verliefd op Narcissus (*Met.* 3.370-378)

370 Ergo ubi Narcissum per devia rura vagantem
vidit et incaluit, sequitur vestigia furtim
quoque magis sequitur, flamma propiore calescit,
non aliter quam cum summis circumlita taedis
admotas rapiunt vivacia sulphura flammas.
375 O quotiens voluit blandis accedere dictis
et molles adhibere preces! Natura repugnat
nec sinit incipiat; sed, quod sinit, illa parata est
exspectare sonos, ad quos sua verba remittat.

d. Echo wil Narcissus omhelzen (*Met.* 3.379-389)

Forte puer comitum seductus ab agmine fido
380 dixerat 'Ecquis adest?' et 'Adest' responderat Echo.
Hic stupet, utque aciem partes dimittit in omnes,
voce 'Veni' magna clamat; vocat illa vocantem.
Respicit et rursus nullo veniente 'Quid' inquit
'me fugis?' et totidem quot dixit verba recepit.

385 Perstat et alternae deceptus imagine vocis
‘Huc coeamus’ ait, nullique libentius umquam
responsura sono ‘Coeamus’ rettulit Echo
et verbis favet ipsa suis egressaque silva
ibat ut iniceret sperato bracchia collo.

e. Narcissus vlucht en Echo kwijnt weg van verdriet (*Met.* 3.390-401)

390 Ille fugit fugiensque ‘Manus complexibus aufer;
ante’ ait ‘emoriar, quam sit tibi copia nostri.’
Rettulit illa nihil nisi ‘Sit tibi copia nostri.’
Spreta latet silvis pudibundaque frondibus ora
protegit et solis ex illo vivit in antris.

395 Sed tamen haeret amor crescitque dolore repulsae;
attenuant vigiles corpus miserabile curae
adducitque cutem macies et in aera sucus
corporis omnis abit. Vox tantum atque ossa supersunt:
vox manet; ossa ferunt lapidis traxisse figuram.

400 [Inde latet silvis nulloque in monte videtur,
omnibus auditur; sonus est qui vivit in illa.]

HOOFDSTUK 7 PYRAMUS EN THISBE

a. Pyramus en Thisbe verliefd (*Met.* 4.55-64)

55 ‘Pyramus et Thisbe, iuvenum pulcherrimus alter,
altera, quas Oriens habuit, praelata puellis,
contiguas tenuere domos, ubi dicitur altam
coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.

Notitiam primosque gradus vicinia fecit;
60 tempore crevit amor. Taedae quoque iure coissent,
sed vetuere patres; quod non potuere vetare,
ex aequo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest; nutu signisque loquuntur,
quoque magis tegitur, tectus magis aestuat ignis.'

b. De scheur in de tussenmuur (*Met.* 4.65-80)

65 'Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim,
cum fieret, paries domui communis utrique.
Id vitium nulli per saecula longa notatum
(quid non sentit amor?) primi vidistis, amantes,
et vocis fecistis iter, tutaeque per illud
70 murmure blanditiae minimo transire solebant.
Saepe, ubi constiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
inque vices fuerat captatus anhelitus oris,
"Invide", dicebant, "paries, quid amantibus obstas?
Quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi?
75 Aut, hoc si nimium est, vel ad oscula danda pateres!
Nec sumus ingrati; tibi nos debere fatemur,
quod datus est verbis ad amicas transitus aures."
Talia diversa nequiquam sede locuti
sub noctem dixere "Vale" partique dedere
80 oscula quisque suae non pervenientia contra.'

c. Het afspraakje (*Met.* 4.81-90)

'Postera nocturnos Aurora removerat ignes,
solque pruinosas radiis siccaverat herbas:
ad solitum coiere locum. Tum murmure parvo

multa prius questi statuunt, ut nocte silenti
85 fallere custodes foribusque excedere temptent,
cumque domo exierint, urbis quoque tecta relinquunt.
Neve sit errandum lato spatiantibus arvo,
convenient ad busta Nini lateantque sub umbra
arboris; arbor ibi niveis uberrima pomis,
90 ardua morus, erat, gelido contermina fonti.’

d. Thisbe vlucht voor een leeuwin (*Met.* 4.91-104)

‘Pacta placent; et lux tarde discedere visa
praecipitatur aquis, et aquis nox exit ab isdem.
‘Callida per tenebras versato cardine Thisbe
egreditur fallitque suos, adopertaque vultum
95 pervenit ad tumulum dictaque sub arbore sedit;
audacem faciebat amor. Venit ecce recenti
caede leaena boum spumantes oblita rictus
depositura sitim vicini fontis in unda;
quam procul ad lunae radios Babylonia Thisbe
100 vidit et obscurum timido pede fugit in antrum,
dumque fugit, tergo velamina lapsa reliquit.
Ut lea saeva sitim multa compescuit unda,
dum redit in silvas, inventos forte sine ipsa
ore cruentato tenues laniavit amictus.’

e. Pyramus trekt verkeerde conclusies (*Met.* 4.105-115)

105 ‘Serius egressus vestigia vidit in alto
pulvere certa ferae totoque expalluit ore
Pyramus; ut vero vestem quoque sanguine tinctam
repperit, “Una duos”, inquit, “nox perdet amantes,

e quibus illa fuit longa dignissima vita,
110 nostra nocens anima est. Ego te, miseranda, peremi,
in loca plena metus qui iussi nocte venires
nec prior huc veni. Nostrum divellite corpus
et scelerata fero consumite viscera morsu,
o quicumque sub hac habitatis rupe, leones!
115 Sed timidi est optare necem.”

f. Een fatale beslissing (*Met.* 4.115-127)

115   Velamina Thisbes
tollit et ad pactae secum fert arboris umbram,
utque dedit notae lacrimas, dedit oscula vesti,
“Accipe nunc”, inquit, “nostri quoque sanguinis haustus!”
Quoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum;
120 nec mora, ferventi moriens e vulnere traxit.
Ut iacuit resupinus humo, cruor emicat alte,
non aliter quam cum vitiato fistula plumbo
scinditur et tenues stridente foramine longe
eiaculatur aquas atque ictibus aera rumpit.
125 Arborei fetus adspergine caedis in atram
vertuntur faciem, madefactaque sanguine radix
purpureo tingit pendentia mora colore.’

g. Thisbes confrontatie met Pyramus (*Met.* 4.128-146)

‘Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
illa redit iuvenemque oculis animoque requirit,
130 quantaque vitarit, narrare pericula gestit.
Utque locum et visa cognoscit in arbore formam,
sic facit incertam pomi color; haeret, an haec sit.

Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
 membra solum retroque pedem tulit oraque buxo
 135 pallidiora gerens exhorruit aequoris instar,
 quod tremit, exigua cum summum stringitur aura.
 Sed postquam remorata suos cognovit amores,
 percutit indignos claro plangore lacertos
 et laniata comas amplexaque corpus amatum
 140 vulnera supplevit lacrimis fletumque cruori
 miscuit, et gelidis in vultibus oscula figens
 “Pyrame”, clamavit, “quis te mihi casus ademit?
 Pyrame, responde! Tua te, carissime, Thisbe
 nominat; exaudi vultusque attolle iacentes.”
 145 Ad nomen Thisbes oculos iam morte gravatos
 Pyramus erexit visaque recondidit illa.’

h. Thisbe volgt Pyramus’ voorbeeld (*Met.* 4.147-166)

‘Quae postquam vestemque suam cognovit et ense
 vidit ebur vacuum, “Tua te manus”, inquit, “amorque
 perdidit, infelix. Est et mihi fortis in unum
 150 hoc manus, est et amor; dabit hic in vulnera vires.
 Persequar exstinctum letique miserrima dicar
 causa comesque tui, quique a me morte revelli
 heu sola poteris, poteris nec morte revelli.
 Hoc tamen amborum verbis estote rogati,
 155 o multum miseri meus illiusque parentes,
 ut, quos certus amor, quos hora novissima iunxit,
 componi tumulo non invidetis eodem.
 At tu, quae ramis arbor miserabile corpus
 nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
 160 signa tene caedis pullosque et luctibus aptos

semper habe fetus, gemini monumenta cruoris.”
Dixit et aptato pectus mucrone sub imum
incubuit ferro, quod adhuc a caede tepebat.
Vota tamen tetigere deos, tetigere parentes;
165 nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater,
quodque rogis superest, una requiescit in urna.’

HOOFDSTUK 8 CEPHALUS EN PROCRIS

1. CEPHALUS EN PROCRIS (*Met.* 7.661-863)

b. Cephalus vertelt dat de speer een bron van ongeluk is (*Met.* 7.690-699)

690 ‘Hoc me, nate dea, (quis possit credere?) telum
flere facit facietque diu, si vivere nobis
fata diu dederint; hoc me cum coniuge cara
perdidit; hoc utinam caruissem munere semper!
‘Procris erat, si forte magis pervenit ad aures
695 Orithyia tuas, raptae soror Orithyiae;
si faciem moresque velis conferre duarum,
dignior ipsa rapi. Pater hanc mihi iunxit Erectheus,
hanc mihi iunxit Amor; felix dicebar eramque.
(Non ita dis visum est, aut nunc quoque forsitan essem.)

c. Cephalus wijst Aurora’s avances af, waarna zij hem waarschuwt (*Met.* 7.700-713)

700 Alter agebatur post sacra iugalia mensis
cum me cornigeris tendentem retia cervis
vertice de summo semper florentis Hymetti
lutea mane videt pulsus Aurora tenebris
invitumque rapit. Liceat mihi vera referre

705 pace deae: quod sit roseo spectabilis ore,
quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
nectareis quod alatur aquis, ego Procrin amabam.
Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.
Sacra tori coitusque novos thalamosque recentes
710 primaque deserti referebam foedera lecti;
mota dea est et “Siste tuas, ingrata, querellas;
Procrin habe!” dixit “Quod si mea provida mens est,
non habuisse voles” meque illi irata remisit.

d. Cephalus twijfelt aan Procris' trouw (*Met.* 7.714-722)

Dum redeo mecumque deae memorata retracto,
715 esse metus coepit ne iura iugalia coniunx
non bene servasset. Facies aetasque iubebat
credere adulterium, prohibebant credere mores;
sed tamen afueram, sed et haec erat, unde redibam,
criminis exemplum, sed cuncta timemus amantes.
720 Quaerere quod doleam statuo donisque pudicam
sollicitare fidem; favet huic Aurora timori
immutatque meam (videor sensisse) figuram.

e. Vermomd ‘bewijst’ Cephalus dat Procris ontrouw is (*Met.* 7.723-742)

Palladius in eo non cognoscendus Athenas
ingrediorque domum; culpa domus ipsa carebat
725 castaque signa dabat dominoque erat anxia raptio.
Vix aditus per mille dolos ad Erethida factus:
ut vidi, obstipui meditataque paene reliqui
temptamenta fide; male me quin vera faterer
continui, male quin, ut oportuit, oscula ferrem.

730 Tristis erat (sed nulla tamen formosior illa
esse potest tristi) desiderioque dolebat
coniugis abrepti. Tu collige qualis in illa,
Phoece, decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat!
Quid referam quotiens temptamina nostra pudici
735 reppulerint mores, quotiens “Ego” dixerit “uni
servor; ubicumque est, uni mea gaudia servo”?
Cui non ista fide satis experientia sano
magna foret? Non sum contentus et in mea pugno
vulnera, dum census dare me pro nocte paciscor,
740 muneraque augendo tandem dubitare coegi.
Exclamo male victor: “Ego en, ego fictus adulter
verus eram coniunx; me perfida teste teneris.”

f. Cephalus erkent zijn fout (*Met.* 7.743-752)

Illa nihil; tacito tantummodo victa pudore
insidiosa malo cum coniuge limina fugit
745 offensaque mei genus omne perosa virorum
montibus errabat, studiis operata Dianae.
Tum mihi deserto violentior ignis ad ossa
pervenit; orabam veniam et peccasse fatebar
et potuisse datis simili succumbere culpae
750 me quoque muneribus, si munera tanta darentur.
Haec mihi confesso, laesum prius ultra pudorem,
redditur et dulces concorditer exigit annos.

i. Cephalus vertelt over zijn gelukzalige huwelijk met Procris (*Met.* 7.794-803)

Hactenus, et tacuit. ‘Iaculo quod crimen in ipso est?’
795 Phocus ait; iaculi sic crimina reddidit ille:

‘Gaudia principium nostri sunt, Phoce, doloris;
illa prius referam. Iuvat o meminisse beati
temporis, Aeacida, quo primos rite per annos
coniuge eram felix, felix erat illa marito!

800 Mutua cura duos et amor socialis habebat,
nec Iovis illa meo thalamos praeferret amori,
nec me quae caperet, non si Venus ipsa veniret,
ulla erat; aequales urebant pectora flammae.

j. Cephalus was gewoon na de jacht de wind aan te roepen voor verkoeling (*Met.* 7.804-820)

Sole fere radiis feriente cacumina primis
805 venatum in silvas iuvenaliter ire solebam,
nec mecum famuli nec equi nec naribus acres
ire canes nec lina sequi nodosa solebant;
tutus eram iaculo. Sed cum satiata ferinae
dextera caedis erat, repetebam frigus et umbras
810 et quae de gelidis exhibat vallibus auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in aestu,
auram exspectabam, requies erat illa labori.
“Aura” (recordor enim), “venias” cantare solebam,
“meque iuves intresque sinus, gratissima, nostros,
815 utque facis, relevare velis, quibus urimur, aestus.”
Forsitan addiderim (sic me mea fata trahebant)
blanditias plures et “Tu mihi magna voluptas”
dicere sim solitus, “Tu me reficisque fovesque,
tu facis ut silvas, ut amem loca sola, meoque
820 spiritus iste tuus semper captatur ab ore.”

k. Cephalus’ woorden bereiken Procris, die ontrouw vermoedt (*Met.* 7.821-834)

Vocibus ambiguis deceptam praebuit aurem
nescioquis nomenque aurae tam saepe vocatum
esse putat nymphae, nympham me credit amare.
Criminis extemplo ficti temerarius index
825 Procrin adit linguaque refert audita susurra.
Credula res amor est; subito conlapsa dolore
(ut mihi narratur) cecidit longoque refecta
tempore se miseram, se fati dixit iniqui
deque fide questa est et crimine concita vano
830 quod nihil est metuit, metuit sine corpore nomen.
[et dolet infelix veluti de paelice vera]
Saepe tamen dubitat speratque miserrima falli
indicioque fidem negat et, nisi viderit ipsa,
damnatura sui non est delicta mariti.

I. Cephalus doodt Procris per ongeluk (*Met.* 7.835-850)

835 ‘Postera depulerant Aurorae lumina noctem.
Egredior silvasque peto victorque per herbas
“Aura, veni” dixi, “nostroque medere labori!”
Et subito gemitus inter mea verba videbar
nescioquos audisse; “Veni” tamen, “optima” dixi.
840 Fronde levem rursus strepitum faciente caduca
sum ratus esse feram telumque volatile misi;
Procris erat medioque tenens in pectore vulnus
“Ei mihi!” conclamat. Vox est ubi cognita fidae
coniugis, ad vocem praeceps amensque cucurri;
845 semianimem et sparsas foedantem sanguine vestes
et sua (me miserum!) de vulnere dona trahentem
invenio, corpusque meo mihi carius ulnis
mollibus attollo scissaque a pectore veste

vulnera saeva ligo conorque inhibere cruorem,
850 neu me morte sua sceleratum deserat oro.

m. Procris' laatste woorden onthullen haar vergissing (Met. 7.851-863)

Viribus illa carens et iam moribunda coegit
haec se pauca loqui: "Per nostri foedera lecti
perque deos supplex oro superosque meosque,
per si quid merui de te bene perque manentem
855 nunc quoque cum pereo, causam mihi mortis, amorem:
ne thalamis Auram patiare innubere nostris."
Dixit, et errorem tum denique nominis esse
et sensi et docui. Sed quid docuisse iuvabat?
Labitur, et parvae fugiunt cum sanguine vires.
860 Dumque aliquid spectare potest, me spectat et in me
infelicem animam nostroque exhalat in ore;
sed vultu meliore mori segura videtur.'
Flentibus haec lacrimans heros memorabat;

HOOFDSTUK 9 HERCULES

2. HERCULES DOODT NESSUS, DIE DANKZIJ BEDROG WRAAK NEEMT (Met. 9.101-162)

a. Hercules en Deianira komen aan bij de rivier de Euenus (Met. 9.101-117)

At te, Nesse ferox, eiusdem virginis ardor
perdiderat volucris traiectione terga sagitta.
Namque nova repetens patrios cum coniuge muros
venerat Eueni rapidas Iove natus ad undas.
105 Uberior solito nimbus hiemalibus auctus

verticibusque frequens erat atque impervius amnis.
 Intrepidum pro se, curam de coniuge agentem
 Nessus adit membrisque valens scitusque vadorum
 ‘Officio’que ‘meo ripa sistetur in illa
 110 haec’ ait, ‘Alcide; tu viribus utere nando.’
 [pallentemque metu fluviumque ipsumque timentem]
 Tradidit Aonius pavidam Calydonida Nesso;
 mox, ut erat, pharetraque gravis spolioque leonis
 (nam clavam et curvos trans ripam miserat arcus)
 115 ‘Quandoquidem coepi, superentur flumina’ dixit;
 nec dubitat nec qua sit clementissimus amnis
 quaerit et obsequio deferri spernit aquarum.

b. Hercules doodt Nessus (*Met.* 9.118-133)

Iamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus,
 coniugis agnovit vocem Nessoque paranti
 120 fallere depositum ‘Quo te fiducia’ clamat
 ‘vana pedum, violente, rapit? Tibi, Nesse biformis,
 dicimus; exaudi, nec res intercipe nostras.
 Si te nulla mei reverentia movit, at orbes
 concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
 125 Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina;
 vulnere, non pedibus te consequar.’ Ultima dicta
 re probat et missa fugientia terga sagitta
 traicit; exstabat ferrum de pectore aduncum.
 Quod simul evulsum est, sanguis per utrumque foramen
 130 emicuit mixtus Lernaevi tabe veneni.
 Excipit hunc Nessus ‘Neque enim moriemur inulti’
 secum ait et calido velamina tincta cruore
 dat munus raptae velut inritamen amoris.

c. Deianira denkt dat Hercules ontrouw is (*Met.* 9.134-151)

- Longa fuit medii mora temporis, actaque magni
135 Herculis implerant terras odiumque novercae.
Victor ab Oechalia Cenaeo sacra parabat
vota Iovi, cum Fama loquax praecessit ad aures,
Deianira, tuas, quae veris addere falsa
gaudet et e minimo sua per mendacia crescit,
140 Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans Venerisque novae perterrita fama
indulsit primo lacrimis flendoque dolorem
diffudit miseranda suum; mox deinde 'Quid autem
flemus?' ait 'Paelex lacrimis laetabitur istis.
145 Quae quoniam adveniet, properandum aliquidque novandum est,
dum licet et nondum thalamos tenet altera nostros.
[Conquerar an sileam? Repetam Calydonia morerne?
Excedam tectis an, si nihil amplius, obstem?]
Quid si me, Meleagre, tuam memor esse sororem
150 forte paro facinus, quantumque iniuria possit
femineusque dolor, iugulata paelice testor?'

d. Hercules trekt het gewaad van Nessus aan (*Met.* 9.152-162)

- In cursus animus varios abit; omnibus illis
praetulit imbutam Nesseo sanguine vestem
mittere, quae vires defecto reddat amori.
155 Ignaroque Lichae quid tradat, nescia luctus
ipsa suos tradit blandisque miserrima verbis
dona det illa viro, mandat. Capit inscius heros
induiturque umeris Lernaeae virus echidnae.

Tura dabat primis et verba precantia flammis
160 vinaque marmoreas patera fundebat in aras;
incaluit vis illa mali resolutaque flammis
Herculeos abiit late dilapsa per artus.

5. HERCULES' MOEIZAME GEBOORTE LOOPT DANKZIJ EEN LIST GOED AF (*Met.* 9.275-323)

b. Alcmene bevindt zich in barensood (*Met.* 9.285-294)

285 Namque laboriferi cum iam natalis adesset
Herculis et decimum premeretur sidere signum,
tendebat gravitas uterum mihi, quodque ferebam
tantum erat ut posses auctorem dicere tecti
ponderis esse Iovem. Nec iam tolerare labores
290 ulterius poteram; quin nunc quoque frigidus artus,
dum loquor, horror habet, parsque est meminisse doloris.
Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
fessa malis tendensque ad caelum bracchia magno
Lucinam Nixusque pares clamore vocabam.

c. Lucina houdt de geboorte van Hercules tegen (*Met.* 9.295-305)

295 Illa quidem venit, sed praecorrupta meumque
quae donare caput Iunoni vellet iniquae.
Utque meos audit gemitus, subsedit in illa
ante fores ara dextroque a poplite laevum
pressa genu et digitis inter se pectine iunctis
300 sustinuit partus; tacita quoque carmina voce
dixit et inceptos tenuerunt carmina partus.
Nitor et ingrato facio convicia demens
vana Iovi cupioque mori moturaque duos

verba queror silices; matres Cadmeides adsunt
305 votaue suscipiunt exhortanturque dolentem.

d. Galanthis helpt Alcmene en wordt veranderd in een wezel (*Met.* 9.306-323)

Una ministrarum, media de plebe, Galanthis
flava comas, aderat, faciendis strenua iussis,
officiis dilecta suis. Ea sensit iniqua
nescioquid Iunone geri, dumque exit et intrat
310 saepe fores, divam residentem vidit in ara
bracchiaque in genibus digitis conexa tenentem,
et “Quaecumque es” ait, “dominae gratare; levata est
Argolis Alcmene potiturque puerpera voto.”
Exsiluit iunctasque manus pavefacta remisit
315 diva potens uteri; vinclis levor ipsa remissis.
Numine decepto risisse Galanthida fama est;
ridentem prensamque ipsis dea saeva capillis
trahit et e terra corpus relevare volentem
arcuit inque pedes mutavit bracchia primos.
320 Strenuitas antiqua manet, nec terga colorem
amisere suum; forma est diversa priori.
Quae quia mendaci parientem iuverat ore,
ore parit nostrasque domos, ut et ante, frequentat.’

HOOFDSTUK 10 CEYX EN ALCYONE

2. MORPHEUS NEEMT DE GEDAANTE VAN CEYX AAN EN BEZOEKT ALCYONE (*Met.* 11.650-670)

a. Morpheus gaat op weg (*Met.* 11.650-656)

650 Ille volat nullos strepitus facientibus alis
per tenebras intraque morae breve tempus in urbem
pervenit Haemoniam, positisque e corpore pennis
in faciem Ceycis abit sumptaque figura
luridus, exanimi similis, sine vestibus ullis
655 coniugis ante torum miserae stetit; uda videtur
barba viri madidisque gravis fluere unda capillis.

b. Morpheus sprekkt tot Alcyone (*Met.* 11.657-670)

Tum lecto incumbens, fletu super ora profuso,
haec ait: 'Agnoscis Ceyca, miserrima coniunx?
An mea mutata est facies nece? Respice: nosces
660 invenesque tuo pro coniuge coniugis umbram.
Nil opis, Alcyone, nobis tua vota tulerunt:
occidimus. Falso tibi me promittere noli.
Nubilus Aegaeo deprendit in aequore navem
Auster et ingenti iactatam flamine solvit,
665 oraque nostra tuum frustra clamantia nomen
implerunt fluctus. Non haec tibi nuntiat auctor
ambiguus, non ista vagis rumoribus audis;
ipse ego fata tibi praesens mea naufragus edo.
Surge, age, da lacrimas lugubriaque indue nec me
670 indeploratum sub inania Tartara mitte.'

4. ALCYONE MET CEYX HERENIGD (*Met.* 11.710-748)

a. Alcyone gaat naar de kust en kijkt uit over de zee (*Met.* 11.710-721)

710 Mane erat. Egreditur tectis ad litus et illum
maesta locum repetit, de quo spectarat euntem;

dumque moratur ibi dumque 'Hic retinacula solvit,
hoc mihi discedens dedit oscula litore' dicit
dumque notata locis reminiscitur acta fretumque
715 prospicit, in liquida spatio distante tuetur
nescioquid quasi corpus aqua, primoque quid illud
esset erat dubium; postquam paulum adpulit unda,
et, quamvis aberat, corpus tamen esse liquebat,
qui foret ignorans, quia naufragus, omine mota est
720 et, tamquam ignoto lacrimam daret, 'Heu! miser' inquit,
'quisquis es, et si qua est coniunx tibi.'

b. Alcyone herkent haar man en verandert in een ijsvogel (*Met.* 11.721-735)

Fluctibus actum

fit propius corpus; quod quo magis illa tuetur,
hoc minus et minus est mentis sua, iamque propinque
admotum terrae, iam quod cognoscere posset,
725 cernit: erat coniunx. 'Ille est!' exclamat et una
ora, comas, vestem lacerat tendensque trementes
ad Ceyca manus 'Sic, o carissime coniunx,
sic ad me, miserande, redis?' ait. Adiacet undis
facta manu moles, quae primas aequoris iras
730 frangit et incursus quae praedelassat aquarum.
Insilit huc, mirumque fuit potuisse; volabat
percutiensque levem modo natis aera pennis
stringebat summas ales miserabilis undas;
dumque volat, maesto similem plenumque querelae
735 ora dedere sonum tenui crepitantia rostro.

c. De liefde van Ceyx en Alcyone blijft bestaan (*Met.* 11.736-748)

Ut vero tetigit mutum et sine sanguine corpus,
dilectos artus amplexa recentibus alis
frigida nequiquam duro dedit oscula rostro.
Senserit hoc Ceyx an vultum motibus undae
740 tollere sit visus, populus dubitabat; at ille
senserat, et, tandem superis miserantibus, ambo
alite mutantur. Fatis obnoxius isdem
tum quoque mansit amor, nec coniugiale solutum est
foedus in alitibus; coeunt fiuntque parentes,
745 perque dies placidos hiberno tempore septem
incubat Alcione pendentibus aequore nidis.
Tum iacet unda maris; ventos custodit et arcet
Aeolus egressu praestatque nepotibus aequor.

HOOFDSTUK 11 FAMA

a. Het huis van *Fama* (*Met.* 12.39-52)

Orbe locus medio est inter terrasque fretumque
40 caelestesque plagas, triplicis confinia mundi;
unde quod est usquam, quamvis regionibus absit,
inspicitur, penetratque cavas vox omnis ad aures.
Fama tenet summaque domum sibi legit in arce,
innumerosque aditus ac mille foramina tectis
45 addidit et nullis inclusit limina portis;
nocte dieque patet. Tota est ex aere sonanti,
tota fremit vocesque refert iteratque quod audit.
Nulla quies intus nullaque silentia parte,
nec tamen est clamor, sed parvae murmura vocis,
50 qualia de pelagi, si quis procul audiat, undis

esse solent, qualemve sonum, cum Iuppiter atras
inrepuuit nubes, extrema tonitrua reddunt.

b. De bezoekers van het huis (*Met.* 12.53-63)

Atria turba tenet; veniunt, leve vulgus, euntque
mixtaque cum veris passim commenta vagantur
55 milia rumorum confusaque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures,
hi narrata ferunt alio, mensuraque ficti
crescit, et auditis aliquid novus adicit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error
60 vanaque Laetitia est consternatique Timores
Seditioque repens dubioque auctore Susurri.
Ipsa, quid in caelo rerum pelagoque geratur
et tellure, videt totumque inquirit in orbem.